

ლოლიტა ჭოლაძე

ქრისტიანე შარაშიძე – „ქალი წარსულიდან“, მომავლისათვის თავბანძირული

ჩვენი ქვეყნის უახლოეს ისტორიაში სამართლიანად იკავებს განსაკუთრებულ ადგილს საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ხანმოკლე ეპოქა. მრავალი შეცდომის მიუხედავად, მაშინდელმა ლიდერებმა მოახერხეს პროგრესული კონსტიტუციის შემუშავება, დემოკრატიული სტანდარტებისა თუ სოციალური სამართლიანობის პირველადი პრინციპების დამკვიდრება და საყოველთაო თანასწორი არჩევნების ჩატარება.

“მენშევიკური“ მმართველობის ერთ-ერთი უმთავრესი მიღწევა, ჩემი აზრით, ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის ღია მხარდაჭერაა.

როგორც ისტორიკოსები ამბობენ, მაშინ, როდესაც ევროპის ქვეყნების საკანონმდებლო ორგანოში ქალთა წარმომადგენლობა ჯერ კიდევ იშვიათი მოვლენა იყო, ქართველმა მანდილოსნებმა მოახერხეს და საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, არჩევნების პირველსავე ეტაპზე, დეპუტატები გახდნენ. მათ დიდი პოლიტიკური და საზოგადოებრივი მუშაობის გამოცდილება ჰქონდათ, უმრავლესობა 1905 წლის რევოლუციის მონაწილე და ქალთა უფლებებისთვის მებრძოლი ორგანიზაციების აქტიური ლიდერი იყო.

რაც უნდა გასაკვირი იყოს, საკმაოდ ტრადიციულ საქართველოში, ჯერ კიდევ XX საუკუნის დასაწყისში, ქალის უფლებები საკანონმდებლო დონემდე იყო აყვანილი. ისტორიამ შემოგვინახა არაერთი უნიკალური ფოტო და დოკუმენტური მასალა, სადაც არჩევნებზე ორივე სქესის წარმომადგენელთა თანაბარი უფლებების შესახებ არის მოთხრობილი.

1921 წელს მიღებული საქართველოს პირველი დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუციის 39-ე მუხლში ხაზგასმით წერია: “ორივე სქესის მოქალაქე თანასწორია – როგორც პოლიტიკური, ისე სამოქალაქო, ეკონომიური და საოჯახო უფლებით“. მანამდე კი, ჯერ კიდევ 1919 წელს, საქართველოს ტერიტორიაზე დამფუძნებელი კრების არჩევნები შედგა, რომელიც საყოველთაო, პარტიტული პრინციპით ჩატარდა. სხვადასხვა პარტიის საარჩევნო სიაში 20-ზე მეტი ქალი იყო, მათგან ხუთი საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრად აირჩიეს: ელისაბედ ბოლქვაძე, მინადორა ტოროშელიძე, ქრისტიანე შარაშიძე, ელენორა ტერ-ფარსეგოვა-მახვილაძე და ანა სოლოლაშვილი.

მას შემდეგ, რაც საქართველომ დამოუკიდებლობა დაკარგა, დამფუძნებელი კრების სხვა წევრებთან ერთად, კრების წევრი ქალები მუდმივ დევნას განიცდიდნენ. 1937 წლის რეპრესიებს ემსხვერპლნენ ანა სოლოლაშვილი და ელისაბედ ბოლქვაძე.

მინადორა ტოროშელიძის თითქმის მთელი ოჯახი შეეწირა რეპრესიებს, თვითონ მხოლოდ იმიტომ გადაარჩა, რომ სამედიცინო განათლება ჰქონდა და ის სჭირდებოდათ შორეულ აღმოსავლეთში საავადმყოფოში სამუშაოდ. “ამ ქალების ღვაწლი ქვეყნის დემოკრატიული განვითარებისთვის განუზომელია“, – აღნიშნა გამოფენის – “დამფუძნებელი კრების წევრი ქალები: 1919-1921“ – გახსნაზე ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტის – IDFI საარქივო და საბჭოთა კვლევების მიმართულების ხელმძღვანელმა ანტონ ვაჭარაძემ. <http://liberali.ge/news/view/15481/gamofena-damfudznebeli-krebis-tsevri-qalebi19191921>

ახლახან კი საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორიის მკვლევარმა ირაკლი ხვადაგიანმა საზოგადოებას პირველმა მიაწოდა სრული ინფორმაცია საქართველოს პირველი რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების ხუთი დეპუტატი ქალის – მინადორა ტოროშელიძის, ქრისტინე (ჩიტო) შარაშიძის, ოლა სოლოლაშვილის, ელენორა ტერ-ფარსეგოვა-მახვილაძის და ელისაბედ ბოლქვაძის შესახებ. ხსენებულ კვლევამდე მათზე ინფორმაცია თითქმის არ არსებობდა.

დამფუძნებელი კრების (საყოველთაო თავისუფალი არჩევნებით არჩეული საკანონმდებლო ორგანო, რომელმაც ქვეყნის კონსტიტუცია შეიმუშავა) წევრად ხუთი ქალის არჩევა სოციალ-დემოკრატიული პარტიის სიით იმ დროის პოლიტიკურ კულტურაში საგულისხმო ფაქტია არა მხოლოდ საქართველოს, კავკასიის ან ყოფილი რუსეთის იმპერიის ფარგლებში, არამედ ევროპისა და მთელი მსოფლიოსთვის, რადგან საკანონმდებლო ორგანოებში ქალთა წარმომადგენლობა მაშინ მეტად დაბალი იყო. “ქალი წარმომადგენლები იმ დროისთვის ევროპის სულ რამდენიმე ქვეყანაში იყვნენ“, – ასე მიაჩნია მკვლევარ ირაკლი ხვადაგიანს.

qristine SaraSiZe
foto: erovnuli arqivi

ჩვენი ნაშრომის მიზანია, მოვითხროთ ეპოქის ერთ-ერთ გამორჩეულ ქალბატონზე, **ქრისტინე (ჩიტო) გიორგის ასულ შარაშიძეზე** (1887-1973).

მრავალფეროვანია ქრისტინე შარაშიძის ტიტულები: “მენშევიკი“, პედაგოგი, ჟურნალისტი, მეცნიერი, პოლიტიკოსი, ქართული ეროვნული კულტურის დიდი მოამაგე, საზოგადო მოღვაწე, 1919 წლის დამფუძნებელი საბჭოს და წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების წევრი. იგი აქტიურად იყო ჩაბმული ანტისაბჭოთა მოძრაობაში. არაერთხელ დააპატიმრეს. მისი ოჯახის წევრები კი დახვრიტეს.

რთული, მძიმე, მღელვარე და ამავე დროს უაღრესად საინტერესო და შინაარსიანი ცხოვრება განვლო ამ ნაზმა და მომნიშლებმა ქალმა. ის მეოცე საუკუნის დამდეგიდან მოწმე იყო საქართველოს ისტორიის კატაკლიზმებისა.

დაიბადა 1887 წლის დეკემბერში ქუთაისის გუბერნიის, ოზურგეთის მაზრის სოფელ ბახვში, სახალხო მასწავლებლების – გიორგი (გიგო) შარაშიძისა და ნინა ქიქოძის ოჯახში.

დაწყებითი განათლება ქრ. შარაშიძემ ბახვის სოფლის სკოლაში მიიღო, სადაც მისი მშობლები ასწავლიდნენ. შემდეგ სწავლა ქუთაისის წმინდა ნინოს სახელობის ქალთა გიმნაზიაში განაგრძო, სადაც იგი III კლასში დასვეს.

პოლიტიკურ ასპარეზზე 1904 წელს გამოჩნდა, 15 წლის ასაკში უკვე არაღვალურ ორგანიზაციის წევრი იყო. მისი ინიციატივით რამდენჯერმე მოეწყო ქუთაისელ მოსწავლეთა ფართომასშტაბიანი დემონსტრაცია, რომელიც მეფის აბსოლუტური ძალაუფლების წინააღმდეგ იყო მიმართული. აქტიურად მონაწილეობდა აკრძალული ლიტერატურისა და პროკლამაციების გავრცელებაში, რის გამოც გიმნაზიიდან გარიცხეს სხვა მეთაურ მოსწავლეებთან ერთად. ერთი წლის შემდეგ, დედის დაჟინებული მოთხოვნით, მან ჩააბარა დამამთავრებელი გამოცდები ქუთაისის ვაჟთა კლასიკურ გიმნაზიაში. 1905 წელს დაამთავრა გიმნაზია და საცხოვრებლად გადავიდა თბილისში.

მოგვიანებით იხსენებდა კიდევ: “გარდასულ დროთა მოგონებებს ვავლებდი თვალს. გონებაში ამომიტივტივდა, 1904 წელს ქუთაისის წმ. ნინოს სახელობის ქალთა გიმნაზიიდან რომ გამომრიცხეს მიწისქვეშა რევოლუციური მოძრაობის ორგანიზატორობისათვის. ახლა მეღიშება ამაზე, თანაც, გარიცხვა რომ არ იკმარეს და პოლიტიკურად არასაიმედო მოსწავლედ შემრაცხეს?! დედის ხათრი რომ არა მქონოდა, აღარც გავაგრძელებდი სწავლას. კიდევ კარგი, ახალგაზრდული გატაცებით დაბრმავებულმა, არ ავიცრუე გული სწავლაზედ“ (მოგონება განთავსებულია სოციალურ ქსელში, კონკრეტულად - facebook-ზე შექმნილი ქრისტინე (ჩიტო) შარაშიძის გვერდზე: <https://www.facebook.com/SharashidzeQristine/photos/a.361956694297934/368106907016246/?type=3&theater>.

ქრისტინე შარაშიძე 1905 წლიდან იყო საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის წევრი. აქტიურად მონაწილეობდა 1905-1906 წლებში თბილისის რევოლუციურ გამოსვლებში. 1905 წლის ნოემბერში

“სომეხ-თათართა შეტაკებების“ განმუხტვისას ირიცხებოდა ე.წ. “მფრინავ რაზმში“, რომელიც სამედიცინო დახმარებას უწევდა დაშავებულებს. ახალგაზრდა ქრისტიანე გაზეთებში – “მოგზაურსა“ და “სხივში“ გაფიცვადემონსტრაციების შესახებ ანგარიშებს აქვეყნებდა, ხოლო პუბლიკაციებში აღებულ ჰონორარს ოჯახს ახმარდა. ფაქტობრივად ეს იყო მისი შრომითი მოღვაწეობის დასაწყისი.

ეწეოდა პედაგოგიურ საქმიანობას. დიდხანს კერძოდ ამზადებდა მოსწავლეებს. 1907 წელს ქუთაისის ქალთა კერძო გიმნაზიის გამგემ, მარიამ ყაუხჩიშვილმა 20 წლის ქრისტიანე თავის სკოლაში მასწავლებლად მიიწვია (დ. მეგრელიძე, 1989: 84). იგი რუსულ ენას ასწავლიდა ქუთაისსა და თბილისში დაბალ კლასებში. მას შემდეგ, რაც წარმატებით ჩააბარა გამოცდა ქართულ ენაში ყოფილ კავკასიის სასწავლო ოლქის მზრუნველის კანცელარიასთან, ნება დაერთო ქართული ლიტერატურა გადაეცა უფროს კლასებში, კერძოდ, თბილისში, ქალთა საოსტატო სემინარიაში. ქართულს ასწავლიდა აგრეთვე მუშებსა და ნოქრებს ქუთაისში.

1910 წელს ქრ. შარაშიძემ მონაწილეობა მიიღო ქუთაისის სახალხო უნივერსიტეტის ორგანიზებაში. იგი აირჩიეს ამ უნივერსიტეტის გამგეობის წევრად – მდივნად.

ქრისტიანე შარაშიძე იყო პირველი ქართველი ლექტორი ქალი (დ. მეგრელიძე, 1989: 184), არაერთი საქველმოქმედო-სამეცნიერო საზოგადოების წევრი. 1917 წელს იგი არჩეულ იქნა “ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ გამგეობის წევრად, ხოლო 1918 წელს სათანადო თანხის შეწირვის შემდეგ მიღებულ იქნა “ქართული უნივერსიტეტის დამაარსებელი საზოგადოების“ დამფუძნებელ წევრად. ეს უნივერსიტეტი მან 1931 წელს დაამთავრა პედაგოგიური ფაკულტეტის სიტყვიერების განხრით.

1917-21 წლებში ჟურნალ “ჯეჯილის“ სარედაქციო კოლეგიის წევრია, რედაქტორ ანასტასია თუმანიშვილ-წერეთლის მიწვევით და ინტენსიურად მონაწილეობს რედაქციის მუშაობაში. პუბლიცისტური მოღვაწეობა არც შემდეგ შეუწყვეტია.

მის ცხოვრებაში განსაკუთრებული ფაქტი მოხდა, როცა 1919 წელს არჩეულ იქნა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების წევრად სოციალ-დემოკრატიული პარტიის სიით.

“დამფუძნებელი კრების წევრებად აგვირჩიეს მე, ელეონორა ტერ-ფარსეგოვა-მანვილაძე, მინადორა ტოროშელიძე, ანა ოლღა სოლოდაშვილი და ელისაბედ ნაკაშიძე-ბოლქვაძე! რა უცხოა და რა მშვენიერი, რომ პირველად, ჩვენ, 5 ქალი ვართ საკანონმდებლო ორგანოში... რომ ჩვენც შეგვიძლია კანონების მიღება, წესრიგის დამყარება, მნიშვნელოვანი ამბების გადაწყვეტა. იქნებ გამიხსენოს კიდევ ვინმემ, თუნდაც გაკვრით, ჩემი სიკვდილის შემდეგ და გვერდიგვერდ ჩამოამწკრივოს ჩვენი სახელები, ვინ იცის?!“

ის იყო დამფუძნებელი კრების პრეზიდიუმის წევრი, მდივანი და სამი კომისიის: საბიბლიოთეკო, სარედაქციო და სახალხო განათლების კომისიის წევრი.

პარლამენტის წევრობისას აქცენტს უმთავრესად სახალხო ჯანმრთელობის კანონმდებლობასა და განათლების ხელმისაწვდომობის პრობლემებზე აკეთებდა. როგორც განათლების კომისიის წევრმა, მან მოიარა ქიზიყის სოფლები და წარადგინა ვრცელი მოხსენება ამ სკოლების მდგომარეობის შესახებ (დ. მეგრელიძე, 1989: 185).

საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ იგი აქტიურად ჩაება ანტისაბჭოთა მოძრაობაში. 1921 წლის აგვისტოში რამდენჯერმე დააპატიმრეს. რეპრესიებს ვერც მისი ოჯახი გადაურჩა...

საინტერესოა ქრისტინე შარაშიძის დაკითხვის ოქმი, რომელიც 1922 წლის 18 თებერვლით თარიღდება. მას ეკითხებიან: “როგორი განწყობა გაქვთ საბჭოთა ხელისუფლების მიმართ?” ქრისტინე კი პასუხობს: “არ თანაუგრძობ და ვთვლი, რომ ეს ხელისუფლება დამყარდა რუსეთის წითელი არმიის დახმარებით და მან მოუტანა საქართველოს სახელმწიფოს ეროვნული უბედურება“ (<http://www.nationalgeographic.ge/wm.php?page=magazine2&fotocat=400&id=489>).

ამონარიდი მისი ერთ-ერთი დაკითხვის ტექსტიდან, სადაც ჩანს, თუ როგორ მტკიცედ იცავს იგი პარტიულ საიდუმლოებას, თანამოაზრეთა უსაფრთხოებას: “სასწავლებელში იყო გაფიცვა მოსწავლეებისა და თუ ვინ ხელმძღვანელობდა ამ გაფიცვას, არ ვიცი და პირადად მე არანაირი დამოკიდებულება ამ გაფიცვასთან არ მქონია. საქართველოში არსებულ წესწყობილების წინააღმდეგ მე არ ვმუშაობ იმიტომ, რომ არსებული რეჟიმი პოლიტიკურ მუშაობას შეუძლებლათ ხდის.

მე არც ის ვიცი, არსებობს თუ არა ცენტრალური კომიტეტი მენშევიკურ პარტიისა და ეწევა თუ არა რაიმე მუშაობას. საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების განმტკიცებაზე შემოძლია ვსთქვა, რომ აქ არის ხსენებული ძალაუფლება შემოსული რუსეთის წითელი ჯარის საშუალებით, რომელიც წარმოადგენს რეალურ ძალას და მთავრობა შემდგარი ქართველებისაგან წარმოადგენს მხოლოდ ფიქციას და ბატონობა საქართველოში არის უცხო ხალხისა...” <http://archive.ge/ka/biography/217>.

მის ერთ-ერთ ყველაზე გაბედულ ნაბიჯად 1922 წელს ოკუპაციის გაპროტესტებას მიიჩნევენ. 25 თებერვალს საქართველოს გასაბჭოების წლისთავზე გამართული საყოველთაო ზეიმის დროს, ქრისტინე შარაშიძის თაოსნობითა და მისივე მოსწავლეების მონაწილეობით, თბილისის მეათე პედაგოგიური ტექნიკუმი პროტესტის ნიშნად გაიფიცა, რისთვისაც ორგანიზატორი დააპატიმრეს და რამდენიმე თვე მეტეხის ციხეში იხდიდა სასჯელს.

ქრისტინე შარაშიძე არ გადაუსახლებიათ. საქართველოს სსრ სავანგებო კომისიის პრეზიდიუმმა მას 1922 წლის 23 მარტს ბრალდებით – მცდელობა საბჭოთა წყობილების დასამხობად და მენშევიკების ბატონობის აღსადგენად, რ თვით იზოლაციის წესით პატიმრობა მიუსაჯა. მეტეხის ციხიდან ქრისტინე შარაშიძე 1922 წლის 6 მაისს, ავადმყოფობის გამო, მალევე გაათავისუფლეს ძმის, შალვა შარაშიძის თავდებობის ქვეშ. პოლიტპატიმრების დახმარებას ის ამის შემდეგაც აგრძელებდა. მისი ბიოგრაფიის მომდევნო პერიოდში არანაკლებ ღირსშესანიშნავია:

ქრ. შარაშიძე მრავალი წლის განმავლობაში თავდაუზოგავად და პირნათლად ემსახურებოდა საბიბლიოთეკო საქმეს. თავდაპირველად იგი საისტორიო-საეთნოგრაფიო მუზეუმის საბიბლიოთეკო განყოფილებას ხელმძღვანელობდა. 1929 წელს, როდესაც საისტორიო-საეთნოგრაფიო მუზეუმის ფონდების დიდი ნაწილი საქართველოს მუზეუმს შეუერთდა, ქრ. შარაშიძე საქართველოს მუზეუმის შტატში ჩაირიცხა, 1934 წელს საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოების მუზეუმისეული ბიბლიოთეკის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში გადატანის გამო, ქრ. შარაშიძე გადაყვანილ იქნა უნივერსიტეტში, 1935 წელს მუშაობდა ყოფილი “მეტეხის” ბიბლიოთეკაში (დ. მეგრელიძე, 1989: 185).

მოგვიანებით კი ცნობილი მეცნიერი გახდა, ქართული ხელნაწერების უბადლო მცოდნე და სამხრეთ საქართველოსთან დაკავშირებული ფუნდამენტური ნაშრომის ავტორი.

ქრ. შარაშიძე აქტიურად და საქმის სიყვარულით მონაწილეობდა საქართველოსა თუ საქართველოს გარეთ მოწყობილ გამოფენებში, სადაც მასალის და ისტორიის შესანიშნავი ცოდნით ამდიდრებდა საგამოფენო ექსპოზიციებს. მისი უმუშალო ხელმძღვანელობით და მონაწილეობით მოეწყო ქართული ნაბეჭდი წიგნის გამოფენა 1932 წელს, ხოლო 1952 წელს იგი მონაწილეობდა მოსკოვში მოწყობილ გამოფენაში – “ქართველები მოსკოვში”.

1936-37 წლებში ქრ. შარაშიძე აქტიურად იყო ჩართულია შოთა რუსთაველის საიუბილეო გამოფენის მოწყობაში. მისი ხელმძღვანელობითა და უმუშალო მონაწილეობით (თ. მაჭავარიანთან და მ. ცისკარიშვილთან ერთად) შედგენილ იქნა რუსთაველის პირველი ვრცელი ბიბლიოგრაფია (2000 ბარათზე მეტი) (დ. მეგრელიძე, 1989: 185).

იყო საბიბლიოთეკო დარგის გამოჩენილი მუშაკი საქართველოში. (http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/87354/1/Sabiblioteko_Dargis_Gamochenili_Mushakebi.pdf).

1938-1941 წლებში საქართველოს სახელმწიფო წიგნის პალატის მიწვევით მუშაობდა “ქართული წიგნი ბიბლიოგრაფიის” I ტომის შედგენაზე (ე. მეტრეველი, 1973: 4).

ძველ ნაბეჭდ წიგნებზე ხანგრძლივმა მუშაობამ მას დიდი ცოდნა და ავტორიტეტი შესძინა. როდესაც 1934 წელს სტოკჰოლმის სამეფო ბიბლიოთეკის ბიბლიოთეკარმა ბიორკბომმა ქართული შრიფტის ანაბეჭდებს მიაკვლია, წერილის გამოქვეყნებამდე თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკას მიმართა კონსულტაციისთვის. ბიორკბომის წერილი პასუხისთვის, როგორც სპეციალისტს, ქრ. შარაშიძეს გადაეცა. მან პასუხი მალევე გაგზავნა სტოკჰოლმში. ამრიგად, ქრ. შარაშიძე პირველი ქართველი მეცნიერი იყო, რომელმაც ევროპელ მეცნიერებს ინფორმაცია მიაწოდა ქართული შრიფტის შესახებ. 1935 წელს, როდესაც ბიორკბომმა თავისი წერილი გამოაქვეყნა, ქრ. შარაშიძეს ამონაბეჭდი გამოუგზავნა და მოსწერა: “ფოსტით გიგზავნით ამ ყურნალის ცალკე ამონაბეჭდს და თან ვატან მოკლე რეზიუმეს, როგორც პატარა სამაგერო სამსახურს მთელი იმ ღირსშესანიშნავი ცნობებისთვის, რომლითაც თქვენ დამავალეთ” (ბიორკბომის წერილებს თარგმნიდა ქრ. შარაშიძის ყოფილი მოწაფე ფატი ხუნდაძე) (დ. მეგრელიძე,

1989: 185-186).

მან ქართული ბეჭდვითი სიტყვის ისტორიის შესახებ მნიშვნელოვანი შრომები მოამზადა. მათ შორის აღსანიშნავია მონოგრაფია “პირველი სტამბა საქართველოში (1709-1722) – ქართული ბეჭდვითი სიტყვის ისტორია“ (1955);

ასევე, იგი იყო უმნიშვნელოვანესი გამოკვლევების ავტორი ხევისა და სამხრეთ საქართველოს ისტორიის შესახებ. დაამუშავა და შეისწავლა IX-XIX საუკუნეების 1500-ზე მეტი ხელნაწერი. მის კალამს ეკუთვნის ნაშრომები: “მებრძოლი ფიქრის პოეტი ნ. ბარათაშვილი“ (მოწაფეთათვის) (1920); “საქართველოს ისტორიის მასალები (XV-XVIII სს.) – გამოკვლევა და ტექსტები“ (1954); “ქართული ანბანი მე-19 საუკუნემდე“ (1957).

1940 წლიდან, ივანე ჯავახიშვილისა და სიმონ ჯანაშიას მიწვევით, მუშაობას იწყებს ქართული ხელნაწერების ანდერძ-მინაწერების გადმოღება-შესწავლაზე. ამ დროიდან მოყოლებული სიცოცხლის უკანასკნელ დღემდე ქრ. შარაშიძის კვლევისა და ზრუნვის საგანი ქართული ხელნაწერები იყო. იგი მუშაობას იწყებს ჯერ საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერთა განყოფილებაში, ხოლო 1958 წლიდან, ხელნაწერთა ინსტიტუტის დაარსებიდან, ამ ინსტიტუტში მოღვაწეობს 1964 წლამდე – პენსიაში გასვლამდე (დ. მეგრელიძე, 1989: 186).

ქრისტინე შარაშიძე თითქმის მთელი თავისი სიცოცხლის მანძილზე საბჭოთა მილიციის მუდმივი ზედამხედველობის ქვეშ იმყოფებოდა, თუმცა მაინც უშიშრად ეწეოდა ანტისაბჭოთა საქმიანობას. მის მტკიცე ხასიათზე მიუთითებს ისიც, რომ 1953 წლის 21 თებერვალს, ექვთიმე თაყაიშვილის დაკრძალვის დღეს, აკაკი შანიძესთან, კონსტანტინე გამსახურდიასა და სხვებთან ერთად, მიუხედავად დიდი საფრთხისა, შესანიშნავი გამოსათხოვარი სიტყვა წარმოთქვა (იქვე: 189).

როგორც მისი თანამედროვეები და ახლობლები გადმოსცემენ, დამოუკიდებლობის სამწლიან პერიოდზე ქრისტინე შარაშიძე შინ ბევრს არაფერს ყვებოდა. არც მეგობარი ჰყოლია ბევრი. სულ რაღაცას წერდა და წერდა. ფურცელი იყო მისი მეგობარი.

ქრისტინე შარაშიძე არ დაოჯახებულა. არც მემკვიდრე დარჩენია. 1964 წელს დაწერილ მოგონებებში კი დაწერს კაცზე, რომელიც, ალბათ, მთელი ცხოვრება მის ერთადერთ სიყვარულად დარჩა. დაწერს ამ კაცის სიკვდილიდან 40 წლის შემდეგ. დაწერს მძიმედ – შეკავებული სევდით. საბჭოთა წარსულის კვლევის ლაბორატორიის (SOVLAB) მკვლევარი ირაკლი ხვადაგიანი ამ მოგონებებს შეიტანს წიგნში “ისტორიები რეპრესირებული ქალების შესახებ“. ამ წერილის ადრესატი კი დამფუძნებელი კრების წევრი, გაბრიელ (გაბო) ცისკარიშვილია, რომელიც 1924 წელს დახვრიტეს ბოლშევიკებმა (<http://www.nationalgeographic.ge/wm.php?page=magazine2&fotocat=400&id=489>).

ქრ. შარაშიძის მრავალმხრივი მოღვაწეობის ერთ-ერთი რგოლია ისიც, რომ მან შესანიშნავი პირადი არქივი შემოგვინახა (დ. მეგრელიძე, 1989: 187).

ქრისტინე (ჩიტო) შარაშიძე აღესრულა 86 წლის ასაკში, 1973

წელს, 10 ნოემბერს, თბილისში. დაკრძალულია ვაკის სასაფლაოზე.

მისი პირადი არქივი: ბიოგრაფიის ამსახველი მასალები, შემოქმედებითი, მიმოწერა, ფოტოები და სხვადასხვა მასალები, ჯამში 2938 საარქივო საქმე დაცულია ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში.

ჩვენ მხოლოდ მშრალი ფაქტებითა და თარიღებით გადმოვეცით ბიოგრაფია დიდი საზოგადო მოღვაწე და მეცნიერი ქალბატონისა, რომლის მთელი ცხოვრება მიმართული იყო საზოგადოების წინსვლისა და პროგრესის, სამშობლოს უკეთესი მომავლისათვის. მან სიცოცხლის ყოველი ეტაპით დაამტკიცა, რომ იყო მაღალი იდეალებისათვის მებრძოლი, მემბოხე და თავგანწირული ქალი, რომელსაც არც ერთ მამაკაცზე ნაკლებად არ შეუსრულებია თავისი მოვალეობა საზოგადოების წინაშე.

იმ პიროვნებათა შორის, ვის მიმართაც მომავლის მკვლევრებს განსაკუთრებული ინტერესი გაუჩნდებათ, დარწმუნებული ვარ, აუცილებლად იქნება ქრისტიანე (ჩიტო) შარაშიძეც – ქალი წარსულიდან“, მომავლისთვის თავგანწირული.

damowmebuli literatura da wyaroebi

d. megreliZe, 1989 – d. megreliZe, qristine (Cito) SaraSiZis cxovreba da moRvaweoba, wignSi: mraValTavi, filologiuri Ziebani, XV, Tb., 1989.

e. metreveli, 1973 – e. metreveli, Sinaarsiani cxovrebis gza, gaz. "literaturuli saqarTvelo", 16 noemberi, #45, 1973.

e. metreveli, 1989 – e. metreveli, qristine SaraSiZe, wignSi: mraValTavi, filologiur-istoriuli Ziebani, XV, Tb., 1989.

i. xvadagiani, 2016 – i. xvadagiani, saqarTvelos damfuZnebeli kreba 1919, Tb., 2016.

i. abulaSvili, 2017 - i. abulaSvili, pirveli parlamentari qalebi saqarTveloSi (http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=5&id_artc=40180). 10.03.2019.

n. zotikiSvili, 2015 - n. zotikiSvili, pirveli qali parlamentarebi (<http://gza.kvirispalitra.ge/qveyana/istoriis-labirinthebi/1131-pirveli-qali-parlamentarebi.html>). 10.03.2019.

S. labaZe, 2017 - S. labaZe, pirveli cnobebi saqarTvelos respublikis qali deputatebis Sesaxeb (<http://gza.kvirispalitra.ge/qveyana/5061-pirveli-cnobebi-saqarTvelos-pirveli-respublikis-qali-deputatebis-shesakheb.html>). 10.03.2019.

maswavlebeli qalebi damfuZnebel krebaSi, 2013 - maswavlebeli qalebi damfuZnebel krebaSi (<http://mastsavlebeli.ge/?p=3008>). 10.03.2019.

l. papaskiri, 2018 - l. papaskiri, vin iyvnen pirveli deputati qarTveli qalebi, romlebmac saqarTvelos istoria Secvales (<https://www.ambebi.ge/article/223666-vin-iqvnen-pirveli-deputati-kartveli-kalebi-romlebmac-sakartvelos-istoria-shecvales/>). 10.03.2019.

pirveli qarTveli parlamentari qalebi, 2018 - pirveli

qarTveli parlamentari qalebi (<http://fiqriasi.damonize.blogspot.com/2018/03/1919-130-5-1918.html>). 10.03.2019.

sazogadoebrivi arqivi - sazogadoebrivi arqivi (<http://archive.ge/ka/biography/217>). 10.03.2019.

T. xaliani, 2015 - T. xaliani, gamofena "damfuZnebeli krebis wevri qalebi: 1919-1921 (<http://liberali.ge/news/view/15481/gamofena-damfudznebeli-krebis-tsevi-qalebi19191921>) . 10.03.2019.

National Geographic - saqarTvelo (<https://www.nationalgeographic.ge/wm.php?page=magazine2%20&fotocat=400&id=489>) . 10.03.2019.

LOLITA TCHOLADZE

CHRISTIN SHARASHIDZE -

A WOMAN FROM THE PAST DEDICATED TO THE FUTURE

One of the most important achievements of the First Republic of Georgia was giving women the right to vote in elections.

Georgian Constituent Assembly consisted of 5 women: Elizabeth Bolkvadze, Minadora Toroshelidze, Christin Sharashidze, Eleonora Ter-Farsegova-Makhviladze, and Ana Solorashvili. The subject matter of the article is the public work of Christin Sharashidze (1887-1973) who was one of the distinguished women, a teacher, journalist, scientist, big fan of Georgian national culture.

Christin Sharashidze was a member of several charity-scientific communities. In 1917 she was elected as a board member of the organization “spreading reading and writing knowledge among Georgians”, she was a founding partner of “Georgian university founding community”. She graduated from this university in 1931 with a specialization in teaching.

C. Sarashidze was a dedicated servant of the library work for many years. Initially, she managed the library branch of the historical-ethnographic museum. In 1929 when the funds of the historical-ethnographic museum united with the museum of Georgia, she became a staff member of the museum. In 1934 she started working at the university, in 1935 she worked in a former “Metekhi” library.

Later she became a famous scientist, unbelievable expert of Georgian manuscripts and the author of the fundamental work-related to South Georgia. She prepared important works regarding the Georgian printed history, including “The first print house in Georgia (1709-1722) - the history of Georgian printed word” (1955). His private archive: biographical materials, creative

correspondence, photos and different materials, overall 2938 archival works kept in the national center of manuscripts.